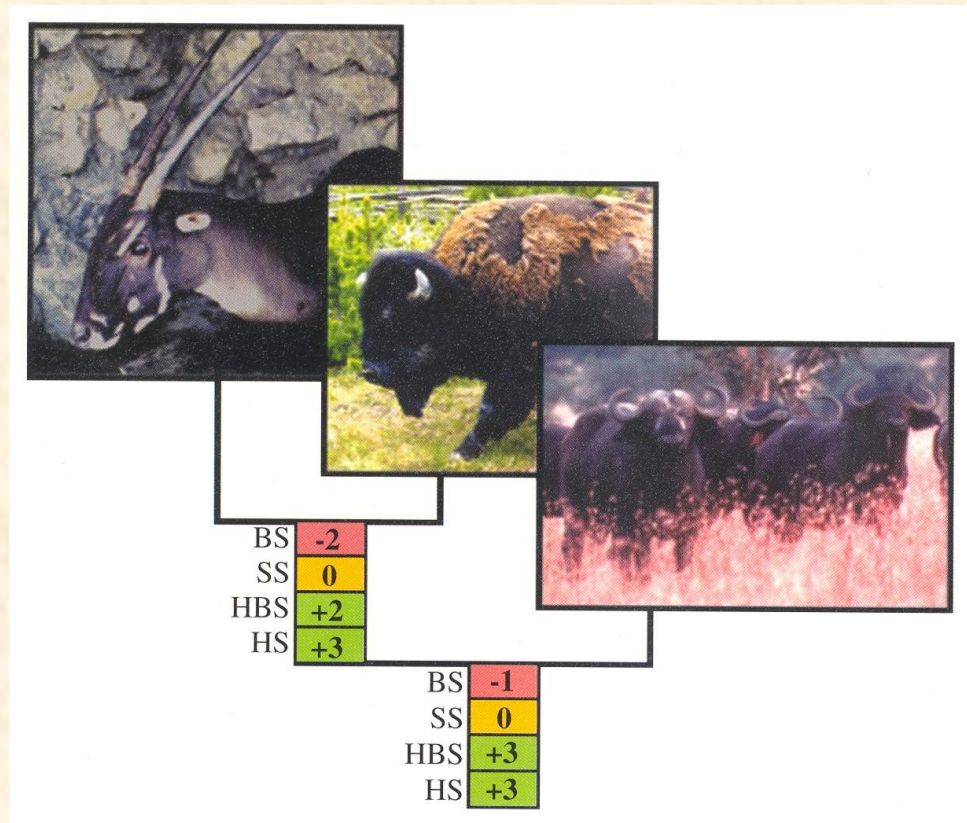

ÚVOD DO FYLOGENETICKÉ ANALÝZY I.

Úvod

zákl. pojmy, počet stromů, typy dat

Práce se sekvencemi DNA a proteinů

databáze (GenBank, ENTREZ, BLAST), seřazení sekvencí (Clustal)

Rozdělení metod a kritéria jejich hodnocení

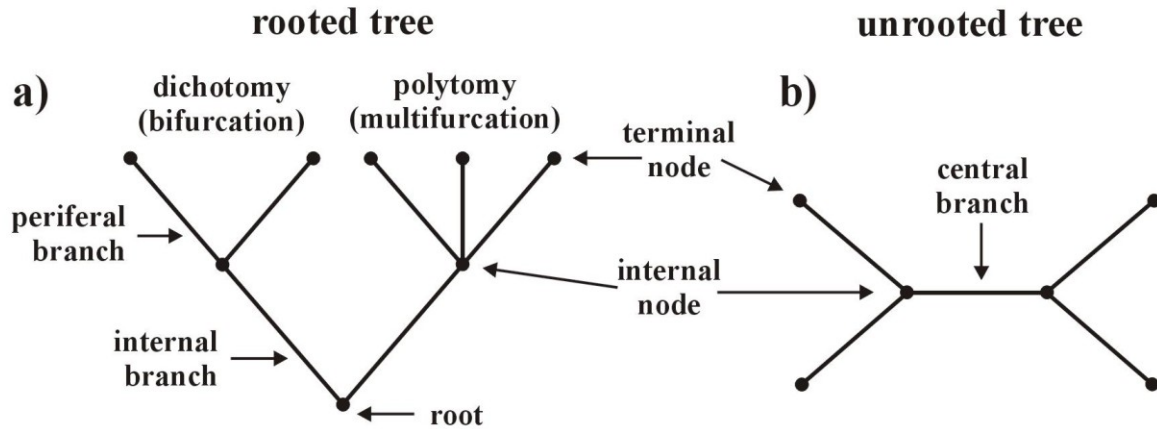
Maximální úspornost (Maximum parsimony, MP)

MP a konzistence

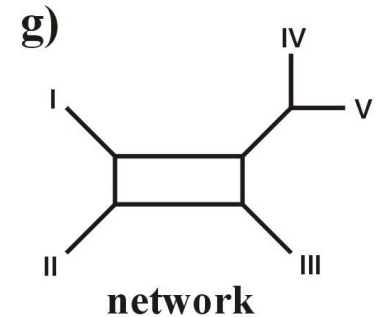
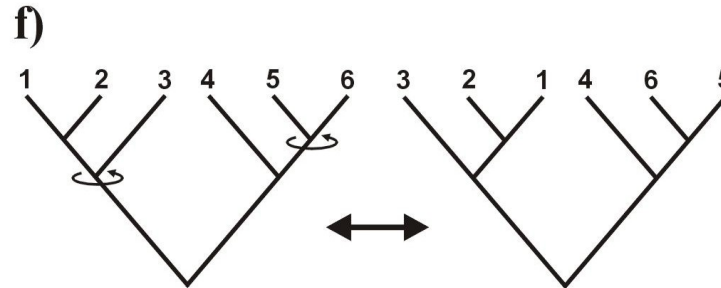
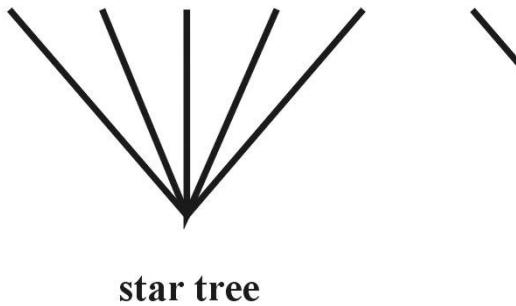
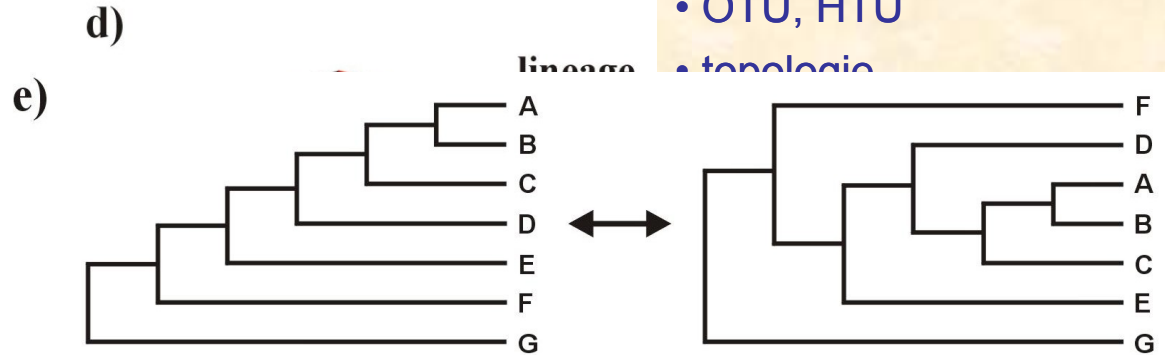
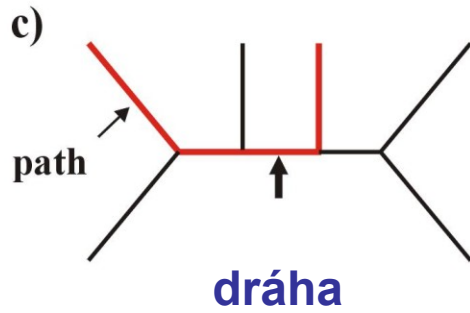
Evoluční modely a distanční metody

výběr modelu, UPGMA, neighbor-joining

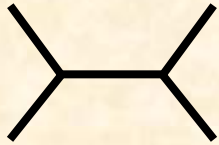
Definice základních pojmů

- fylogenetický strom = fylogenie (phylogeny) s kořenem, bez kořene
- větve (branches, edges) vnější, vnitřní, centrální
- uzly (nodes, vertices) vnitřní, terminální (externí)
- dichotomie, polytomie
- OTU, HTU
- topologie

Kolik existuje stromů?

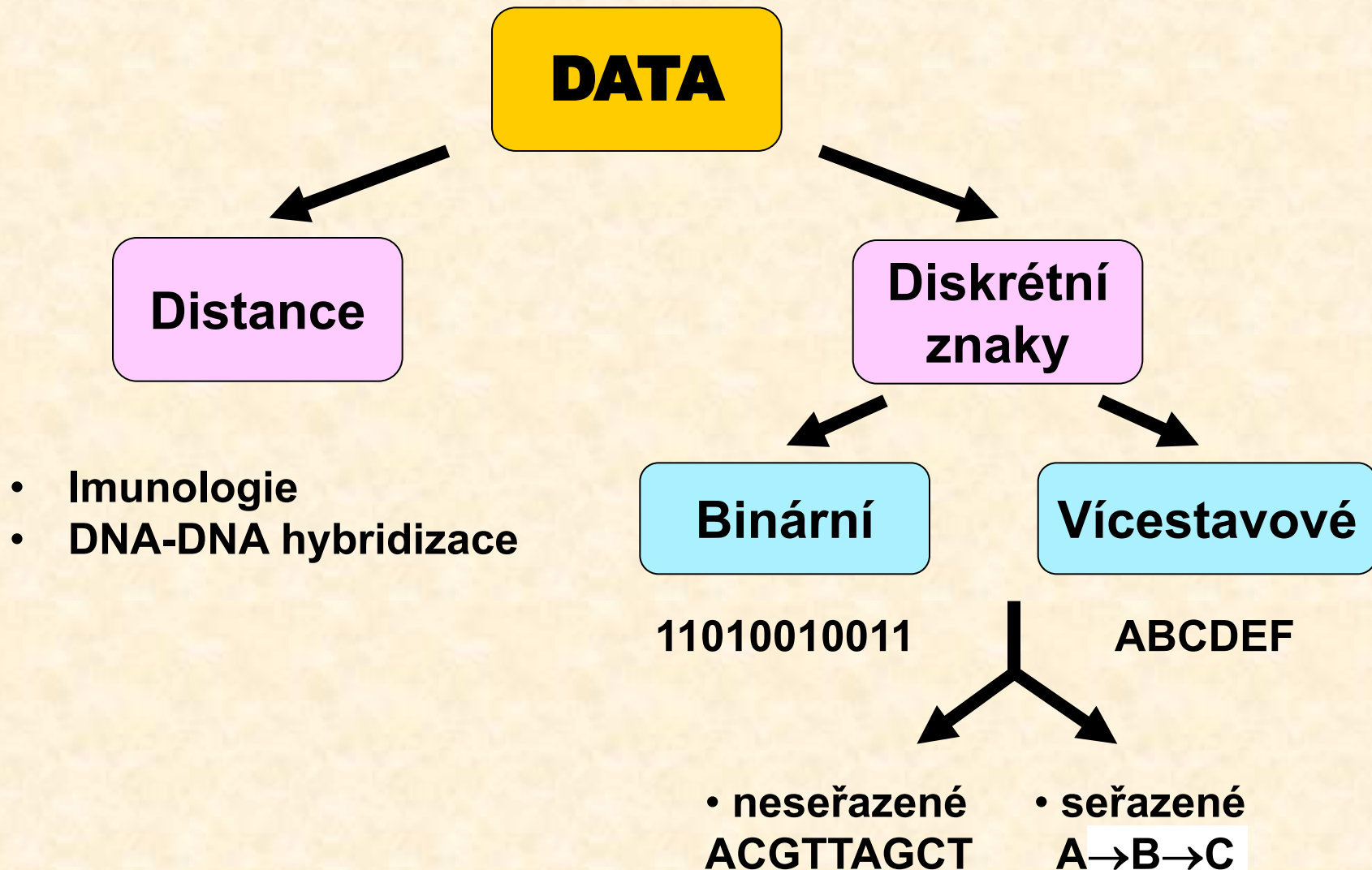
$$\frac{(2n - 5)!}{2^{n-3} (n - 3)!}$$

$$\frac{(2n - 3)!}{2^{n-2} (n - 2)!}$$

No. Taxons	Unrooted trees	Rooted trees
3	1	3
4	3	15
5	15	105
6	105	945
7	945	10 395
8	10 395	135 135
9	135 135	2 027 025
10	2 027 025	34 459 425
11	34 459 425	654 729 075
12	654 729 075	13 749 310 575
13	13 749 310 575	316 234 143 225
14	316 234 143 225	7 905 853 580 625
15	7 905 853 580 625	213 458 046 676 875
20	213 458 046 676 875	8 200 794 532 637 891 559 375
30	8 200 794 532 637 891 559 375	$4,9518 \times 10^{38}$
40	$4,9518 \times 10^{38}$	$1,00986 \times 10^{57}$
50	$1,00986 \times 10^{57}$	$2,75292 \times 10^{76}$

Jaké typy dat můžeme použít?

Typy dat

1. Nukleotidové a proteinové sekvence:

H_sapiens MTPMRKINPLMKLINHSFIDLPTPSNISAWWNFGS

báze = stav znaku

P_troglod ATGACCCCGACACGCAAATTAACCCACTAATAAA

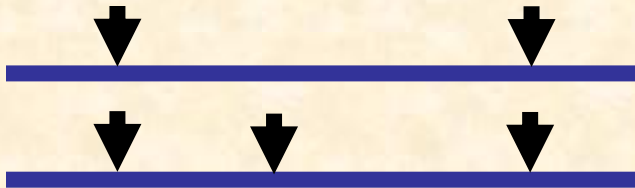

pozice (site) = znak

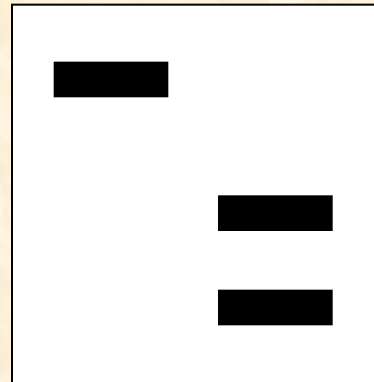
2. Restrikční data:

* restriction-site data

* restriction-fragment data (RFLP)

Restrikční místo = znak
přítomnost/absence = stav znaku

fragment = znak
přítomnost/absence =
stav znaku

absence nezávislosti!

Typy dat

3. Aloczomy:

alela = znak, přítomnost/absence = stav znaku

lokus = znak, alela = stav znaku

lokus = znak, alelová frekvence = stav znaku

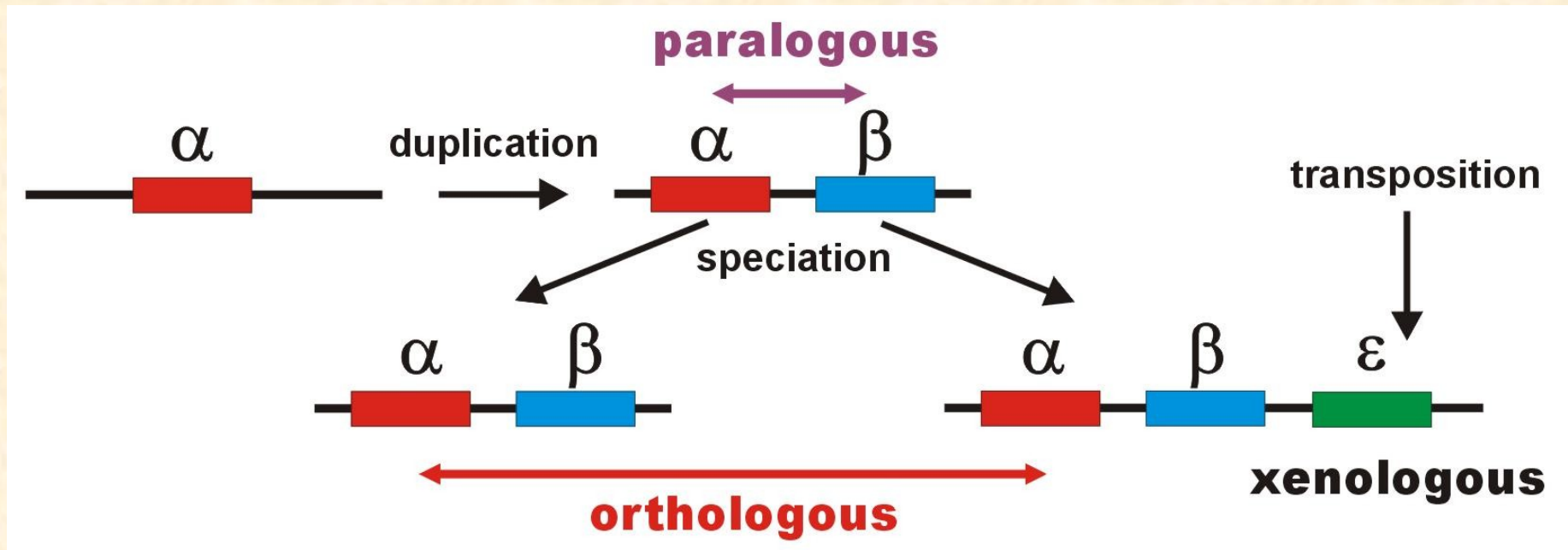
4. Pořadí genů

5. Retroelementy: SINE (*Alu*, B1, B2), LINE

6. VNTR, STR, SNP

- Vlastnosti znaků:**
- * **nezávislost** (morfologie, alozymy, pořadí genů)
  - * **homologie**

Problém homologie sekvencí

Práce se sekvencemi

DNA databáze:

- **EMBL** (European Molecular Biology Laboratory) – European Bioinformatics Institute, Hinxton, UK: <http://www.ebi.ac.uk/embl/>
- **GenBank** – NCBI (National Center for Biotechnology Information), Bethesda, Maryland, USA: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/Genbank/>
- **DDBJ** (DNA Data Bank of Japan) – National Institute of Genetics, Mishima, Japan: <http://www.ddbj.nig.ac.jp/>

Proteinové databáze:

- **SWISS-PROT** – University of Geneva & Swiss Institute of Bioinformatics: <http://www.expasy.ch/sprot/> a <http://www.ebi.ac.uk/swissprot/>
- **PIR** (Protein Information Resource) – NBRF (National Biomedical Research Foundation, Washington, D.C., USA) & Tokyo University & JIPID (Japanese International Protein Information Database, Tokyo) & MIPS (Martinsried Institute for Protein Sequences, Martinsried, Germany): <http://www-nbrf.georgetown.edu/>
- **PRF/SEQDB** (Protein Resource Foundation) – Ósaka, Japan: <http://www.prf.or.jp/en/os.htm>
- **PDB** (Protein Data Bank) – University of New Jersey, San Diego & Super-computer Center, University of California & National Institute of Standards and Technology: <http://www.rcsb.org/pdb/>

Formáty souborů

GenBank:

ORIGIN

```

1  tgaatgaag atattctctt ctcaagacat caagaagaag gaactactcc ccaccaccag
61  cacccaaagc tggcattcta attaaactac ttcttgtgta cataaattta catagtacaa
121 tagtacattt atgtatatcg tacattaaac tattttcccc aagcatataa gcaagtacat
181 ttaatcaatg atataggcca taaaacaatt atcaacataa actgatacaa accatgaata
241 ttataactaat acatcaaatt aatgctttaa agacatatct gtggttatctg acatacacca
301 tacagtcata aactcttctc ttccatatga ctatcccctt ccccatthgg tctattaatc
361 taccatctc cgtgaaacca acaaccgccc caccaatgcc cctcttctcg ctccgggccc
421 attaaacttg ggggtagcta aactgaaact ttatcagaca tctgggttctt acttcagggc
481 catcaaagtc gttatcgccc atacgttccc cttaaataag acatctcgat ggtatcgggt
541 ctaatcagcc catgaccaac ataactgtgg tgtcatgcat ttgggtattht tttatthtgg
601 cctactthca tcaacatagc cgtcaaggca tgaaaggaca gcacacagtc tagacgcacc
661 tacgggtgaag aatcattagt ccgcaaaacc caatcaccta aggctaatta ttcattgctt
721 ttagacataa atgctactca ataccaaatt ttaactctcc aaacccccca acccctctc
781 cttaatgcca aacccccaaa aactaagaa cttgaaagac atatattatt aactatcaaa
841 ccctatgtcc tgatcgattc tagtagttcc caaatatga ctcatattht agtacttgta
901 aaaatthtac aaaatcatgc tccgtgaacc aaaactctaa tcacactcta ttacgcaata
961 aatattaaca agttaatgta gcttaataac aaagcaaagc actgaaaatg cttagatgga
1021 taatthtatc cca

```

//

Formáty souborů

FASTA:

>H_sapiens

```
ATGACCCCAATACGCAAATTAACCCCTAATAAAATTAATTAACCACTCATTTCATCGACCTCCCCACCC
CATCCAACATCTCCGCATGATGAAACTTCGGCTCACTCCTTGGCGCCTGCCTGATCCTCAAATCACCAC
AGGACTATTTCCTAGCCATACTACTCACCAGACGCCTCAACCGCCTTTTCATCAATCGCCACATCACT
CGAGACGTAAATTATGGCTGAATCATCCGCTACCTTCACGCCAATGGCGCCTCAATATTCTTTATCTGCC
TCTTCCTACACATCGGGCGAGGCCTATATTACGGATCATTTCTCTACTCAGAAACCTGAAACATCGGCAT
```

...

>P_troglod

```
ATGACCCCGACACGCAAATTAACCCACTAATAAAATTAATTAATCACTCATTTATCGACCTCCCCACCC
CATCCAACATTTCCGCATGATGGAACTTCGGCTCACTTCTCGGCGCCTGCCTAATCCTTCAAATTACCAC
AGGATTATTTCCTAGCTATACTACTCACCAGACGCCTCAACCGCCTTCTCGTCGATCGCCACATCACC
CGAGACGTAAACTATGGTTGGATCATCCGCTACCTCCACGCTAACGGCGCCTCAATATTTTTTATCTGCC
TCTTCCTACACATCGGCCGAGGTCTATATTACGGCTCATTTCTCTACCTAGAAACCTGAAACATTGGCAT
```

...

>P_paniscus

```
ATGACCCCAACACGCAAATCAACCCACTAATAAAATTAATTAATCACTCATTTATCGACCTCCCCACCC
CATCCAATATTTCCACATGATGAAACTTCGGCTCACTTCTCGGCGCCTGCCTAATCCTTCAAATCACCAC
AGGACTATTTCCTAGCTATACTACTCACCAGACGCCTCAACCGCCTTCTCATCGATCGCCACATTACC
CGAGACGTAAACTATGGTTGAATCATCCGCTACCTTCACGCTAACGGCGCCTCAATACTTTTCATCTGCC
TCTTCCTACACGTCCGGTCGAGGCCTATATTACGGCTCATTTCTCTACCTAGAAACCTGAAACATTGGCAT
```

...

Formáty souborů

PHYLIP (“interleaved” format):

6 1120

H_sapiens	ATGACCCCAA	TACGCAAAT	TAACCCCTA	ATAAAATTAA	TTAACCACTC
P_troglod	ATGACCCCGA	CACGCAAAT	TAACCCACTA	ATAAAATTAA	TTAATCACTC
P_paniscus	ATGACCCCAA	CACGCAAAT	CAACCCACTA	ATAAAATTAA	TTAATCACTC
G_gorilla	ATGACCCCTA	TACGCAAAC	TAACCCACTA	GCAAACCTAA	TTAACCACTC
P_pygmaeus	ATGACCCCAA	TACGCAAAC	CAACCCACTA	ATAAAATTAA	TTAACCACTC
H_lar	ATGACCCCCC	TGCGCAAAC	TAACCCACTA	ATAAACTAA	TCAACCACTC
	ATTCATCGAC	CTCCCCACCC	CATCCAACAT	CTCCGCATGA	TGAAACTTCG
	ATTTATCGAC	CTCCCCACCC	CATCCAACAT	TTCCGCATGA	TGGAACTTCG
	ATTTATCGAC	CTCCCCACCC	CATCCAATAT	TTCCACATGA	TGAAACTTCG
	ATTCATTGAC	CTCCCTACCC	CGTCCAACAT	CTCCACATGA	TGAAACTTCG
	ACTCATCGAC	CTCCCCACCC	CATCAAACAT	CTCTGCATGA	TGGAACTTCG
	ACTTATCGAC	CTTCCAGCCC	CATCCAACAT	TTCTATATGA	TGAAACTTTG

Formáty souborů

NEXUS (PAUP*, “interleaved”):

```
#NEXUS
begin data;
dimensions ntax=6 nchar=1120;
format datatype=DNA interleave datatype=DNA missing=? gap=-;
matrix
P_troglod   ATGACCCCGACACGCAAATTAACCCACTAATAAAATTAATTAATCACTC
P_paniscus  ATGACCCCAACACGCAAATCAACCCACTAATAAAATTAATTAATCACTC
H_sapiens   ATGACCCCAATACGCAAATTAACCCCTAATAAAATTAATTAACCACTC
G_gorilla   ATGACCCCTATACGCAAACCTAACCCACTAGCAAACCTAATTAACCACTC
P_pygmaeus  ATGACCCCAATACGCAAACCAACCCACTAATAAAATTAATTAACCACTC
H_lar       ATGACCCCTGCGCAAACCTAACCCACTAATAAACTAATCAACCACTC

P_troglod   ATTTATCGACCTCCCCACCCCATCCAACATTTCCGCATGATGGAACTTCG
P_paniscus  ATTTATCGACCTCCCCACCCCATCCAATATTTCCACATGATGAAACTTCG
H_sapiens   ATTCATCGACCTCCCCACCCCATCCAACATCTCCGCATGATGAAACTTCG
G_gorilla   ATTCATTGACCTCCCTACCCCGTCCAACATCTCCACATGATGAAACTTCG
P_pygmaeus  ACTCATCGACCTCCCCACCCCATCAAACATCTCTGCATGATGGAACTTCG
H_lar       ACTTATCGACCTTCCAGCCCATCCAACATTTCTATATGATGAAACTTTG

end;
```

Formáty souborů

Clustal:

```

P_troglod ATGACCCCGACACGCAAAATTAACCCACTAATAAAATTAATTAATCACTCATTATCGAC
P_paniscus ATGACCCCAACACGCAAAATCAACCCACTAATAAAATTAATTAATCACTCATTATCGAC
H_sapiens ATGACCCCAATACGCAAAATTAACCCCTAATAAAATTAATTAACCACTCATTATCGAC
G_gorilla ATGACCCCTATACGCAAAACTAACCCACTAGCAAAACTAATTAACCACTCATTATCGAC
P_pygmaeus ATGACCCCAATACGCAAAACCAACCCACTAATAAAATTAATTAACCACTCACTCATCGAC
H_lar ATGACCCCCCTGCGCAAAACTAACCCACTAATAAAACTAATCAACCACTCACTTATCGAC
*****          *****          *****  ***          ****  ****  **  *****  *  **  ***

```

```

P_troglod CTCCCACCCCATCCAACATTTCCGCATGATGGAACTTCGGCTCACTTCTCGGCGCCTGC
P_paniscus CTCCCACCCCATCCAATATTTCCACATGATGAAACTTCGGCTCACTTCTCGGCGCCTGC
H_sapiens CTCCCACCCCATCCAACATCTCCGCATGATGAAACTTCGGCTCACTCCTTGGCGCCTGC
G_gorilla CTCCCTACCCCGTCCAACATCTCCACATGATGAAACTTCGGCTCACTCCTTGGTGCCTGC
P_pygmaeus CTCCCACCCCATCAAACATCTCTGCATGATGGAACTTCGGCTCACTTCTAGGCGCCTGC
H_lar CTTCAGCCCCATCCAACATTTCTATATGATGAAACTTTGGTTCCTAGGCGCCTGC
** **  ****  **  **  **  **          *****  *****  **  *****  **  **  *****

```

Seřazení sekvencí (alignment)

Sekvence 1 TTGTACGACGG

Sekvence 2 TTGTACGACG

TTGTACGACGG

TTGTACGACG

TTGT---ACGACGG

TTGTACGACG

gap penalty

Sekvence 1 ACTTGCTTTC

Sekvence 2 ACGTGCTGCTC

Path 1

ACTTG-TGCTTC

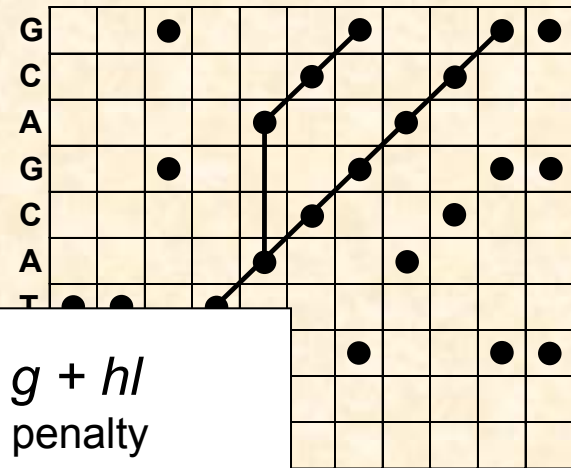
ACGTGCTGCTC

Path 2

ACTTGCTTTC

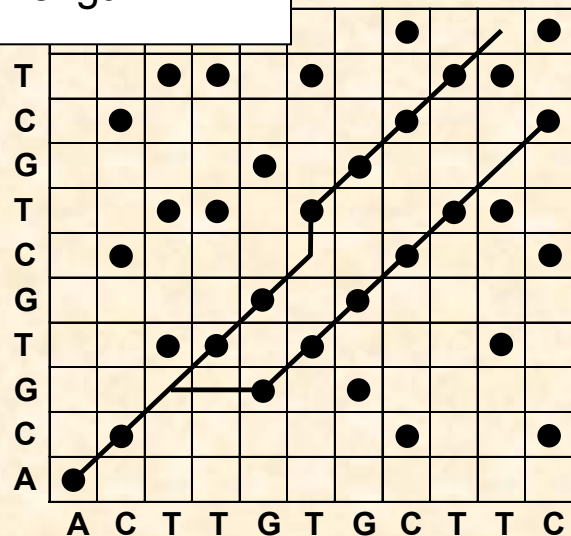

AC--GTGCTGCTC

$$GP = g + hl$$

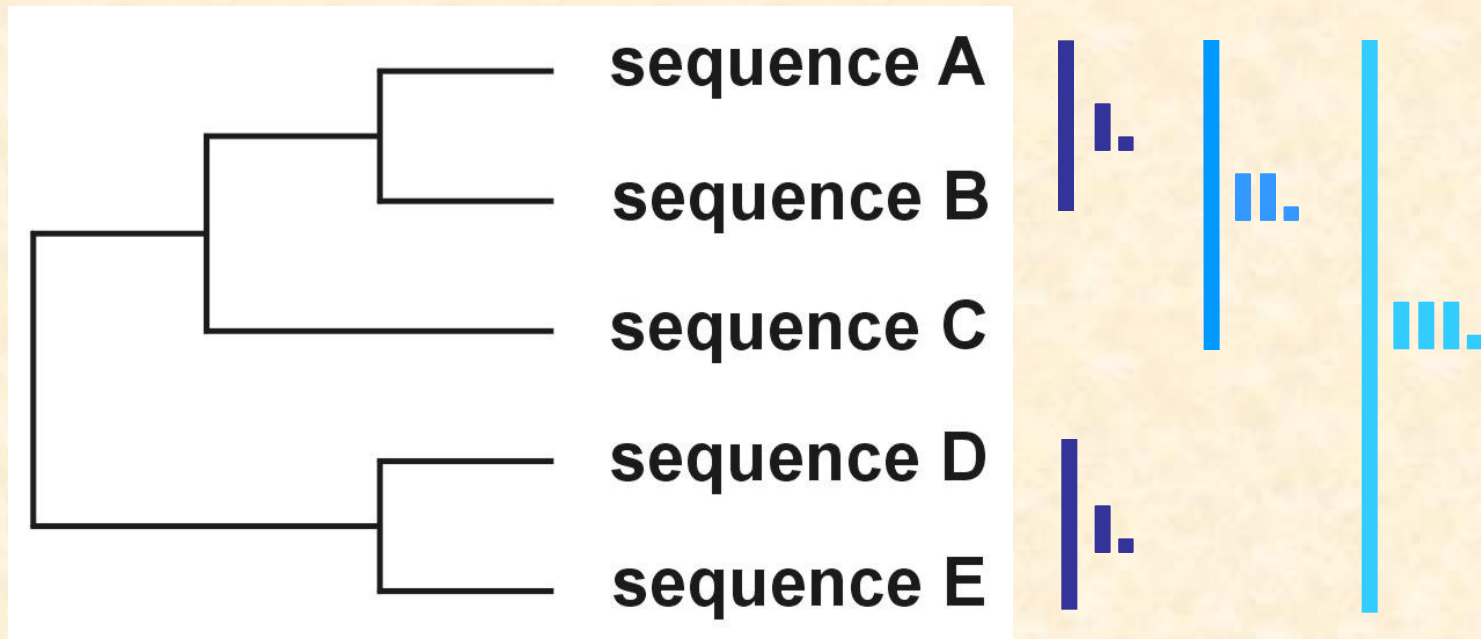
g - gap penalty
 h - gap extension penalty
 l - gap length

Progresivní seřazení - ClustalX

3 fáze:

1. Seřazení dvojic sekvencí → párové distance
2. Konstrukce „guide tree“ (NJ)
3. Seřazení všech sekvencí podle stromu

Problém progresivního seřazení

6 druhů:

gorila

AGGTT

tučňák

A-GTT

kůň

AG-TT

kuře

A-GTT

panda

AG-TT

pštros

AGGTT

AGGTT

gorila

AGGTT

AGGTT

AG-TT

kůň

AG-TT

A-GTT

AG-TT

panda

AG-TT

A-GTT

AG-TT

tučňák

A-GTT

A-GTT

AG-TT

kuře

A-GTT

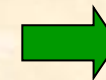
A-GTT

AGGTT

pštros

AGGTT

AGGTT

Rozdělení metod

		Typy dat	
		distance	znaky
Metody konstrukce stromů	algorithms	<ul style="list-style-type: none"> • UPGMA • neighbor-joining	
	kritérium optimality	<ul style="list-style-type: none"> • Fitch-Margoliash • minimum evolution	<ul style="list-style-type: none"> • maximum parsimony • maximum likelihood • Bayesian a.

Jak hodnotit jednotlivé metody?

- **výkonnost (efficiency)**: jak rychlá je metoda?
- **síla (power)**: kolik znaků je třeba?
- **konzistence (consistency)**: vede zvyšující se počet znaků ke správnému stromu?
- **robustnost (robustness)**: jak metoda funguje při neplatnosti předpokladů?
- **falzifikovatelnost (falsifiability)**: umožňuje testování platnosti předpokladů?

Maximální úspornost (maximum parsimony, MP)

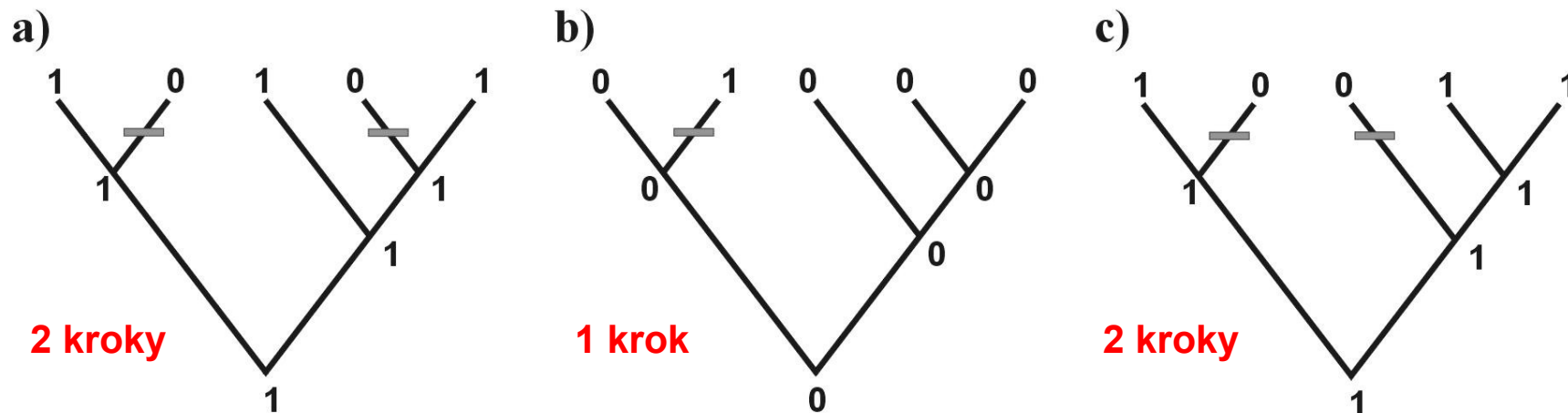
	I	II	III
A	1	0	1
B	0	0	1
C	1	0	0
D	0	1	0
E	1	0	1

William of Occam (c. 1285 - c. 1349):
Occamova břitva

minimální počet kroků = 3

skutečný počet kroků = 5

⇒ 2 extra kroky → homoplasie

Odhad počtu kroků

Fitchův (1971) algoritmus

1. arbitrární kořen

2. top → bottom:

$w = C$ nebo T

$x = T$

$y = A$ nebo T

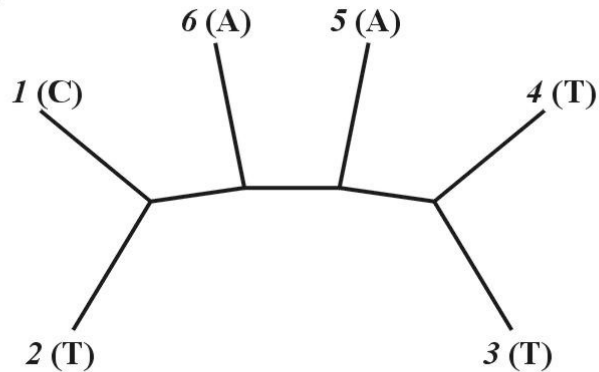
$z = T$

3. bottom → top:

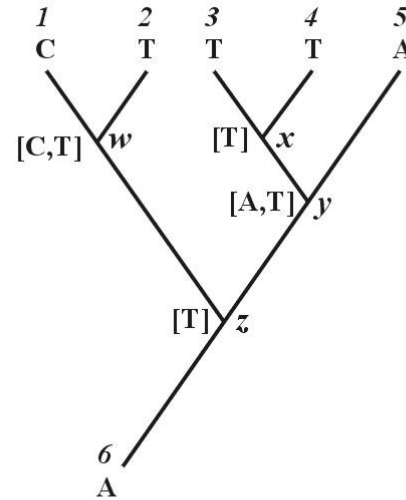
$z = T$ nebo A

celková délka = 3

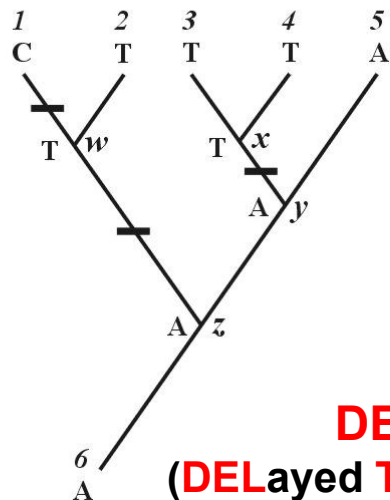
a)

b)

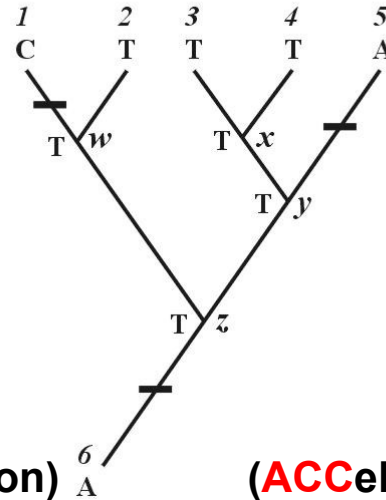

c)

DELTRAN
(**DE**Layed **TR**ANSformation)

d)

ACCTRAN
(**ACC**elerated **TR**ANSformation)

Problém homoplasie:

- parsimony-informative and non-informative characters (sites)
  - invariant sites (symplesiomorphies)
  - singletons (autapomorphies)

- index konzistence (consistency i., CI)
- retenční index (retention i., RI)
- upravený CI (rescaled CI, RC)
- index homoplasie (homoplasy i., HI)

$$CI = \frac{\sum_i m_i}{\sum_i s_i} \quad RI = \frac{\sum_i g_i - \sum_i s_i}{\sum_i g_i - \sum_i m_i}$$

$$RC = CI \times RI$$

$$HI = 1 - CI$$

m = min. no. of possible steps

s = min. no. needed for explaining the tree

g = max. no. of steps for any tree

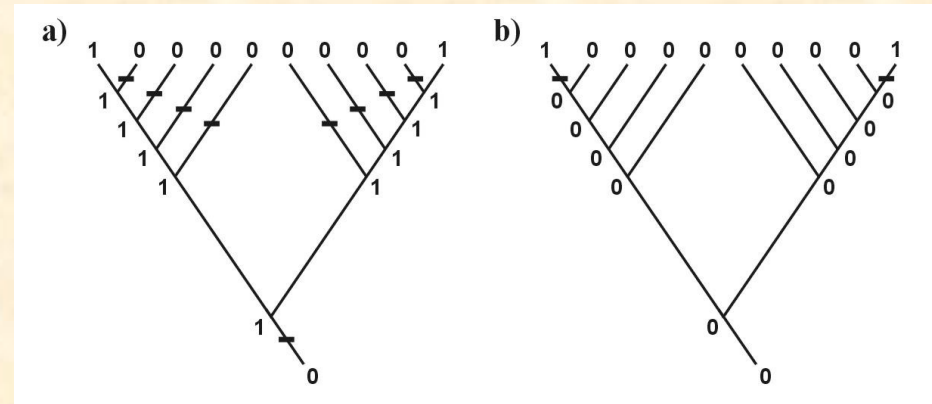
Metody parsimonie

- Fitch parsimony: $X \rightarrow Y$ and $Y \rightarrow X$
unordered characters ($A \rightarrow T$ or $A \rightarrow G$ etc.)
- Wagner parsimony: $X \rightarrow Y$ and $Y \rightarrow X$
ordered characters ($1 \rightarrow 2 \rightarrow 3$)
- Dollo parsimony: $X \rightarrow Y$ and $Y \rightarrow X$, then no $X \rightarrow X$

... restriction-site and
restriction-fragment data

- Camin-Sokal p.: $X \rightarrow Y$,
no $Y \rightarrow X$

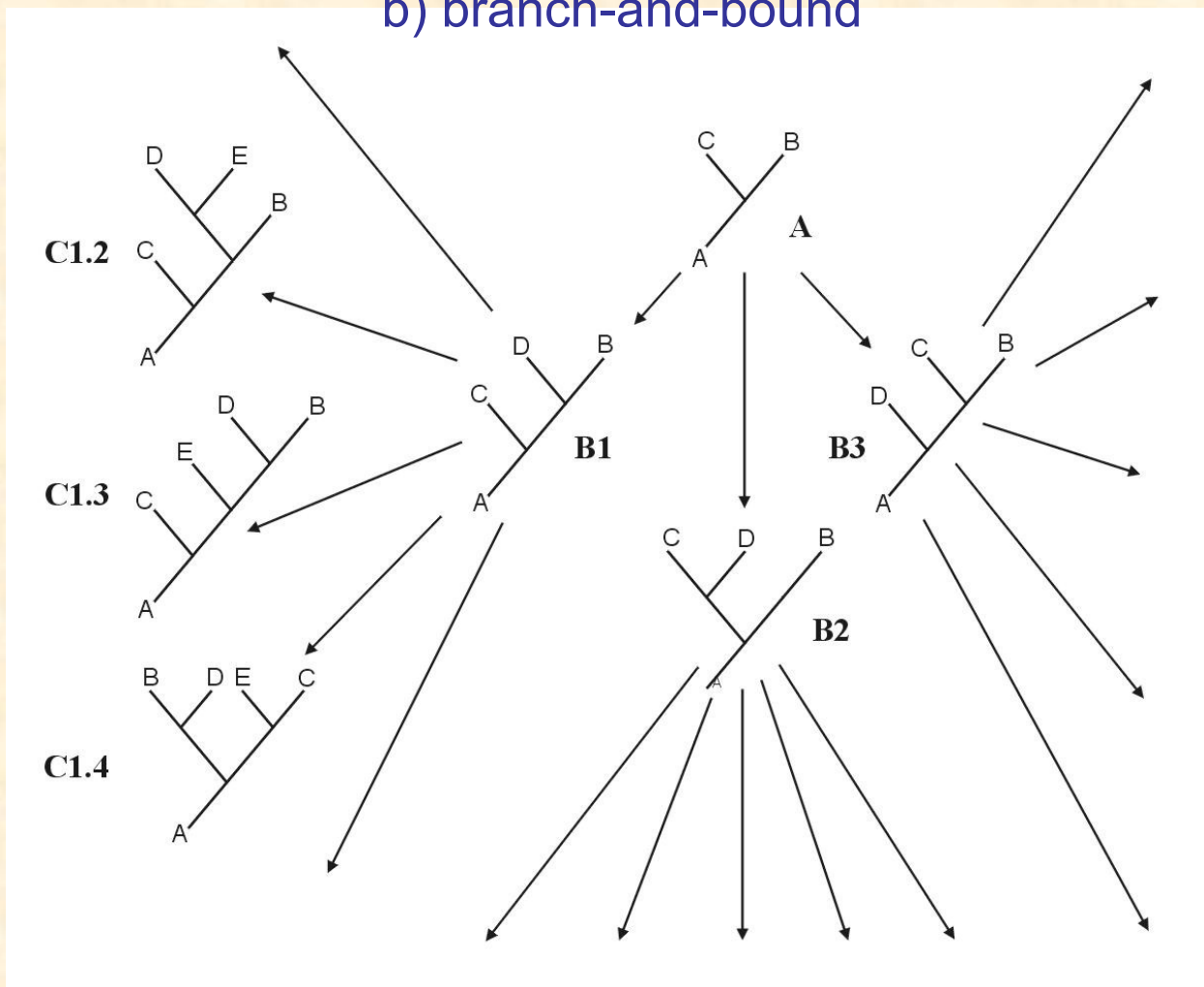
... SINE, LINE

- weighed (transversion) p. “relaxed Dollo criterion”
- generalized parsimony: cost matrix (step matrix)

Hledání optimálního stromu a měření spolehlivosti

1. **Exaktní metody:** a) vyčerpávající hledání (exhaustive search)
b) branch-and-bound

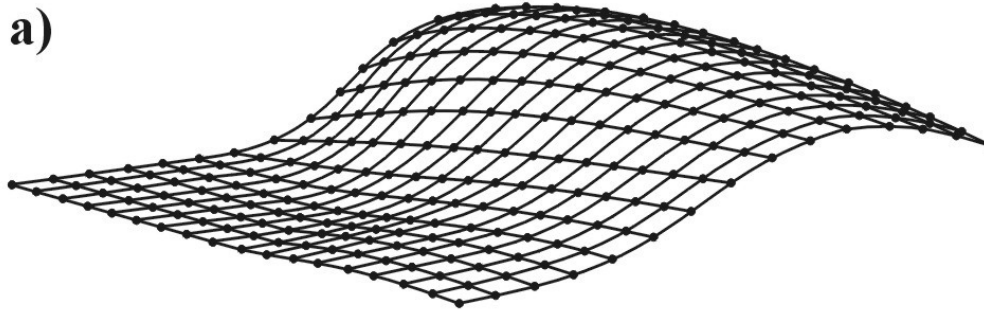

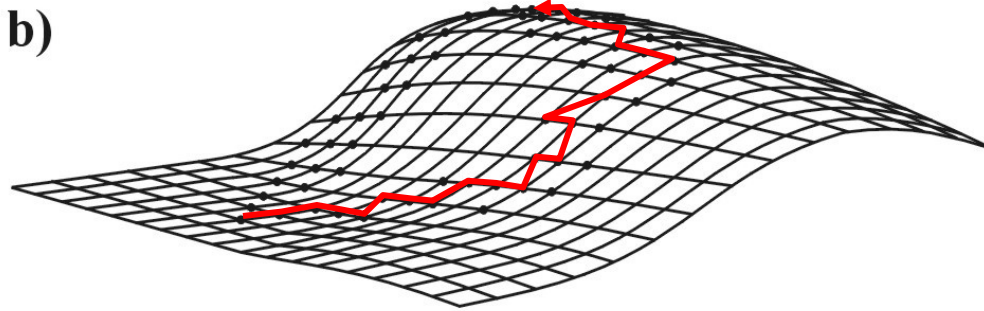
2. Heuristický přístup:

stepwise addition
star decomposition
branch swapping

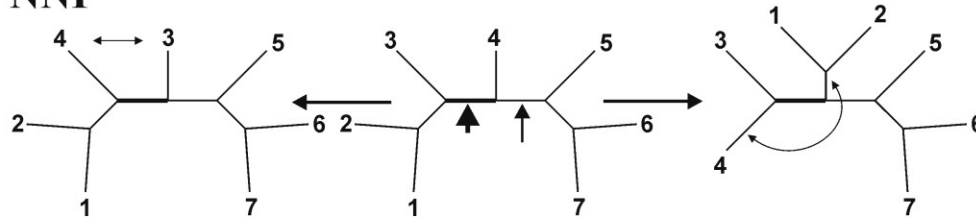
a)

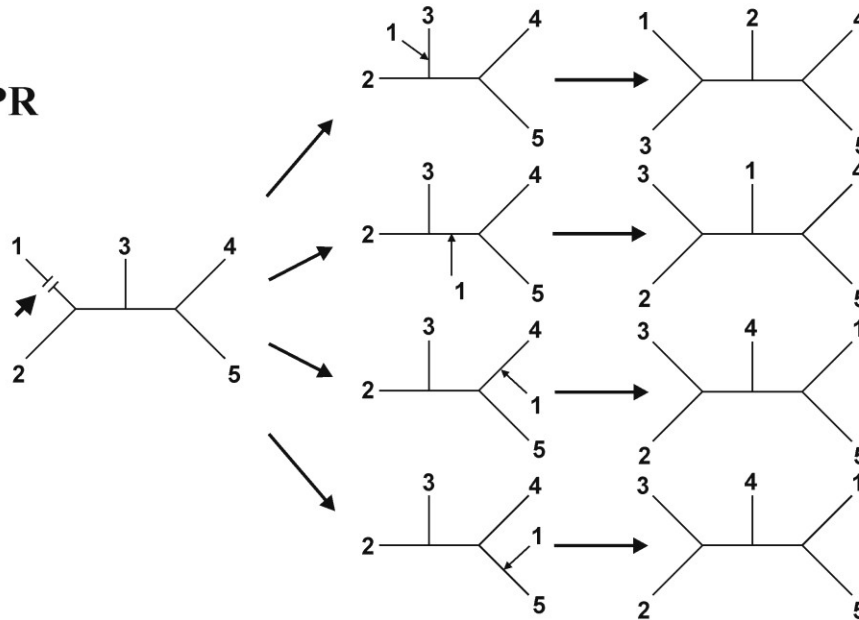
b)

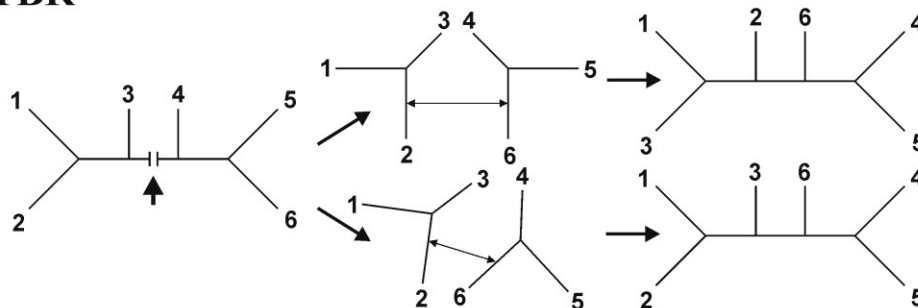
NNI

SPR

TBR

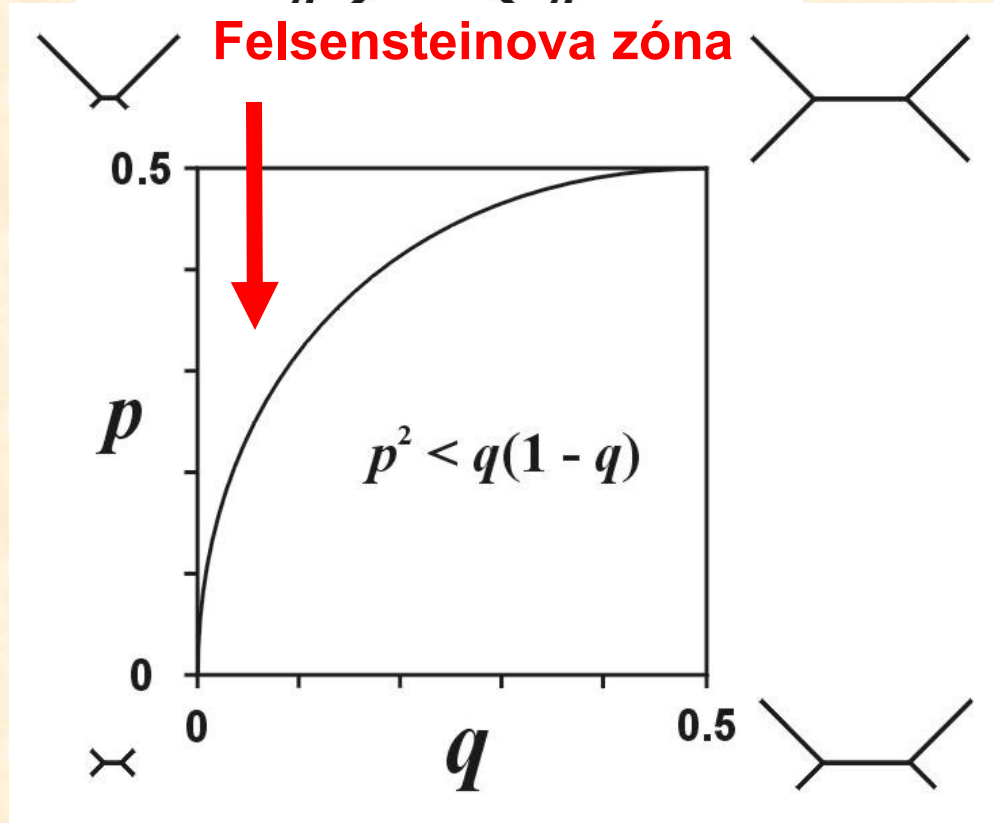
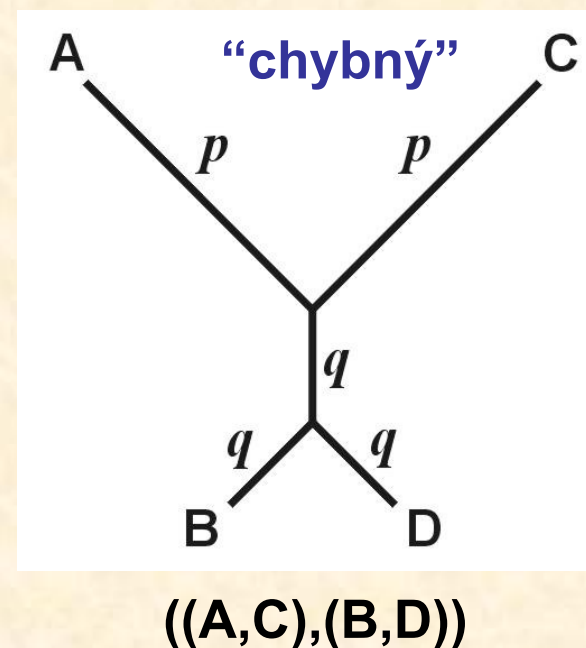
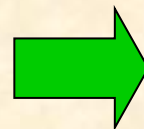
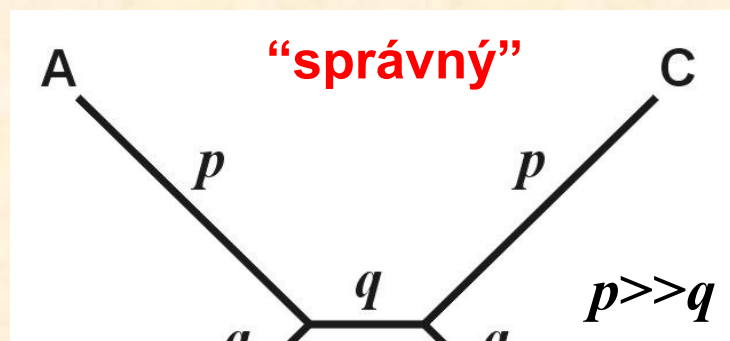

* nearest-neighbor interchanges (NNI)

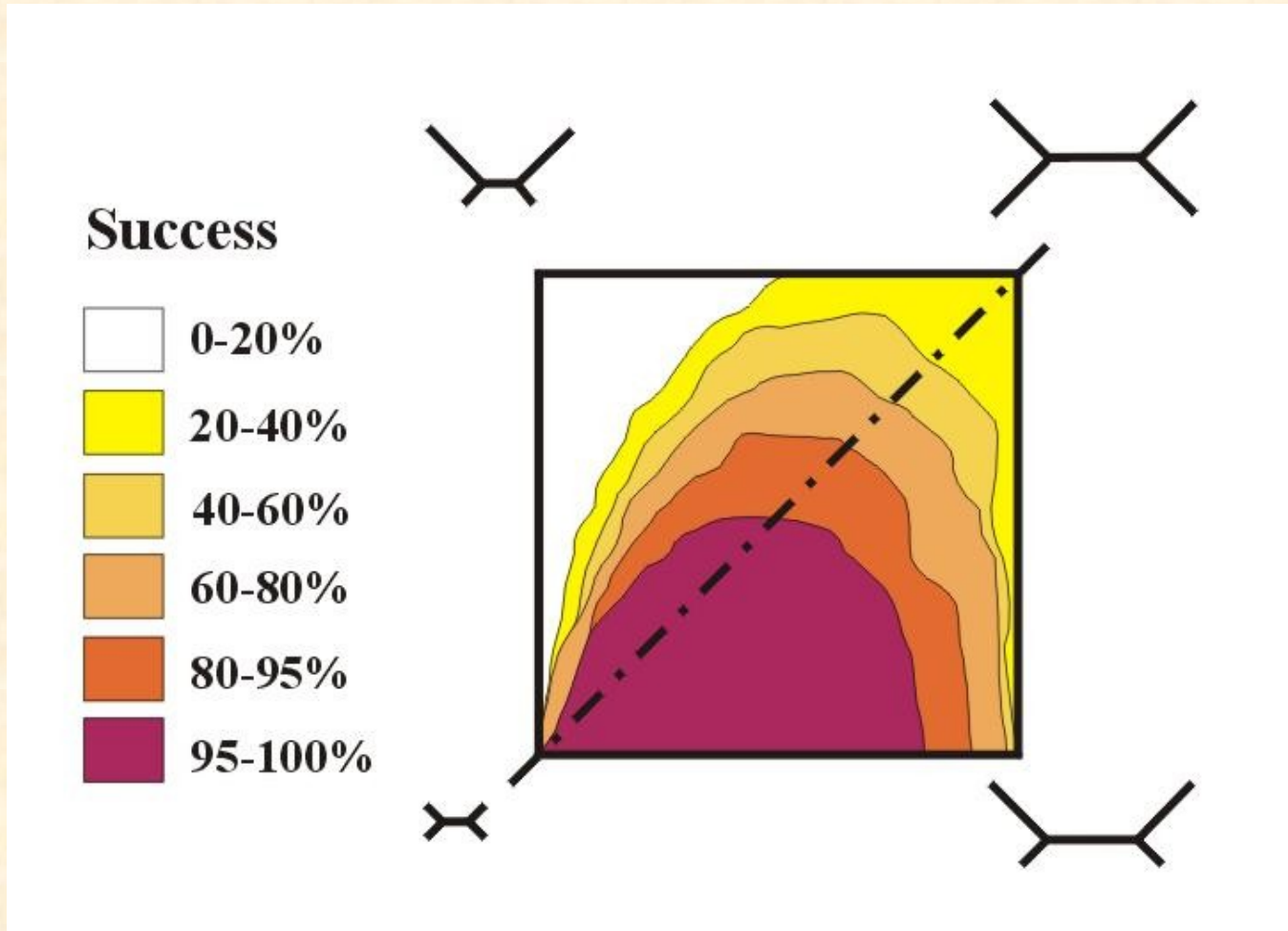
* subtree pruning and regrafting (SPR)

* tree bisection and reconnection (TBR)

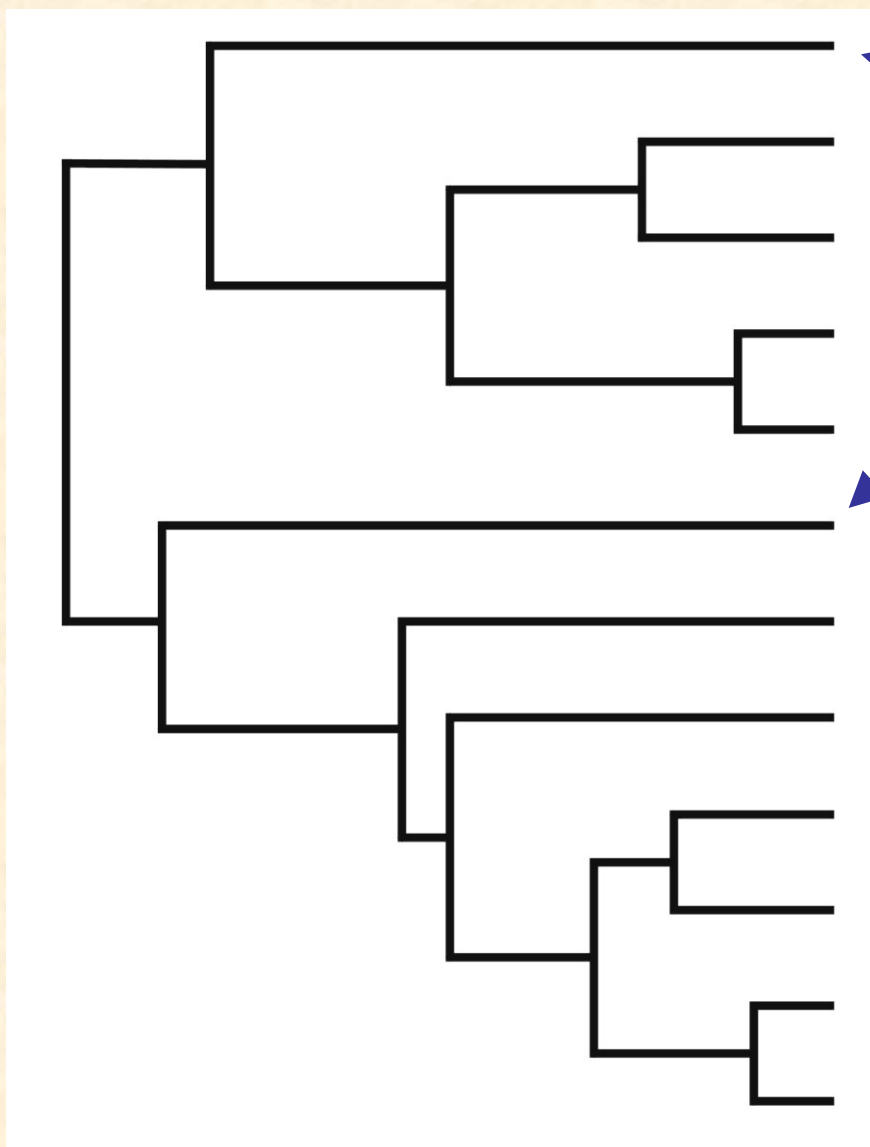
Parsimonie a konzistence

Parsimonie a konzistence

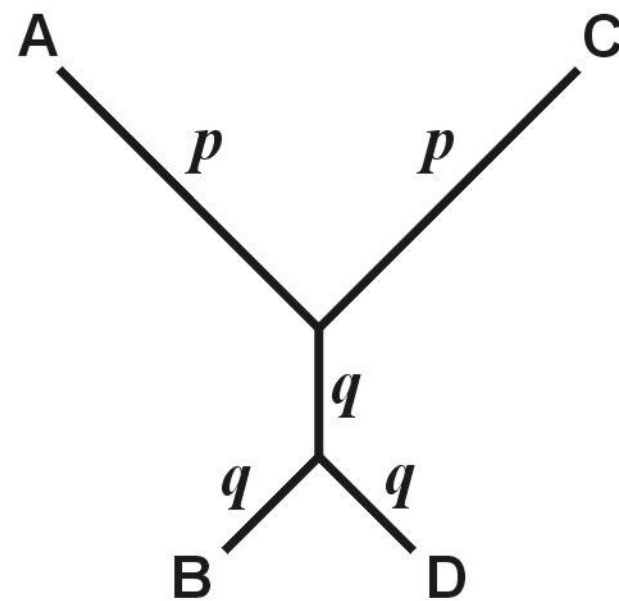

Parsimonie a konzistence

dlouhé větve

„přitažlivost dlouhých větví“
(long-branch attraction, LBA)

Evoluční modely a distanční metody

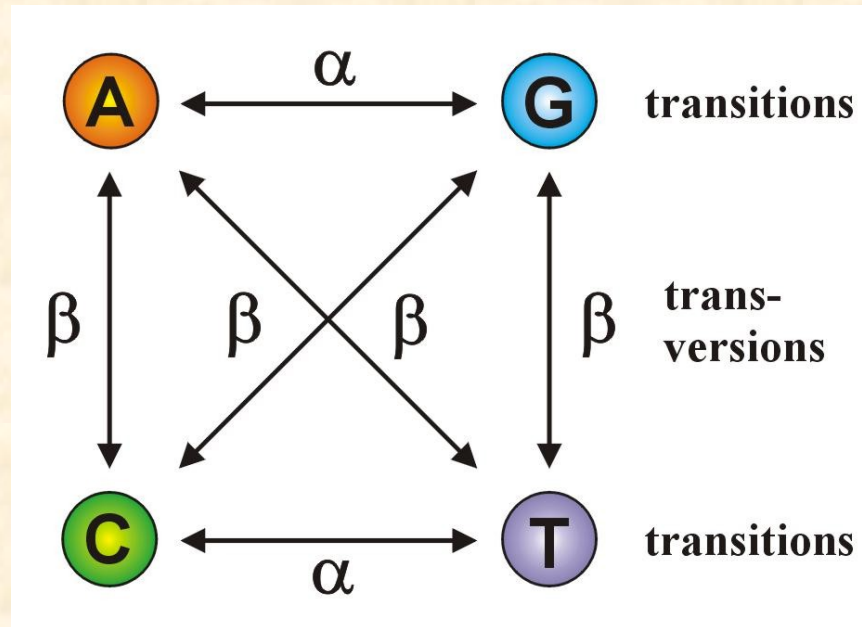
		Báze po substituci			
		A	C	G	T
Původní báze	A	$-\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{4}$
	C	$\frac{1}{4}$	$-\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{4}$
	G	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{4}$	$-\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$
	T	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{4}$	$-\frac{3}{4}$

$$Q = \begin{pmatrix} - & \alpha & \alpha & \alpha \\ \alpha & - & \alpha & \alpha \\ \alpha & \alpha & - & \alpha \\ \alpha & \alpha & \alpha & - \end{pmatrix}$$

Jukes-Cantor (JC):

stejné frekvence bází
stejné frekvence substitucí

Kimura 2-parameter (K2P): transice $\neq$ transverze

$$Q = \begin{pmatrix} - & \beta & \alpha & \beta \\ \beta & - & \beta & \alpha \\ \alpha & \beta & - & \beta \\ \beta & \alpha & \beta & - \end{pmatrix}$$

Jestliže $\alpha = \beta$, K2P = JC

Felsenstein (F81): různé frekvence bází

$$Q = \begin{pmatrix} - & \pi_C & \pi_G & \pi_T \\ \pi_A & - & \pi_G & \pi_T \\ \pi_A & \pi_C & - & \pi_T \\ \pi_A & \pi_C & \pi_G & - \end{pmatrix}$$

Jestliže $\pi_A = \pi_C = \pi_G = \pi_T$, F81 = JC

Hasegawa-Kishino-Yano (HKY):

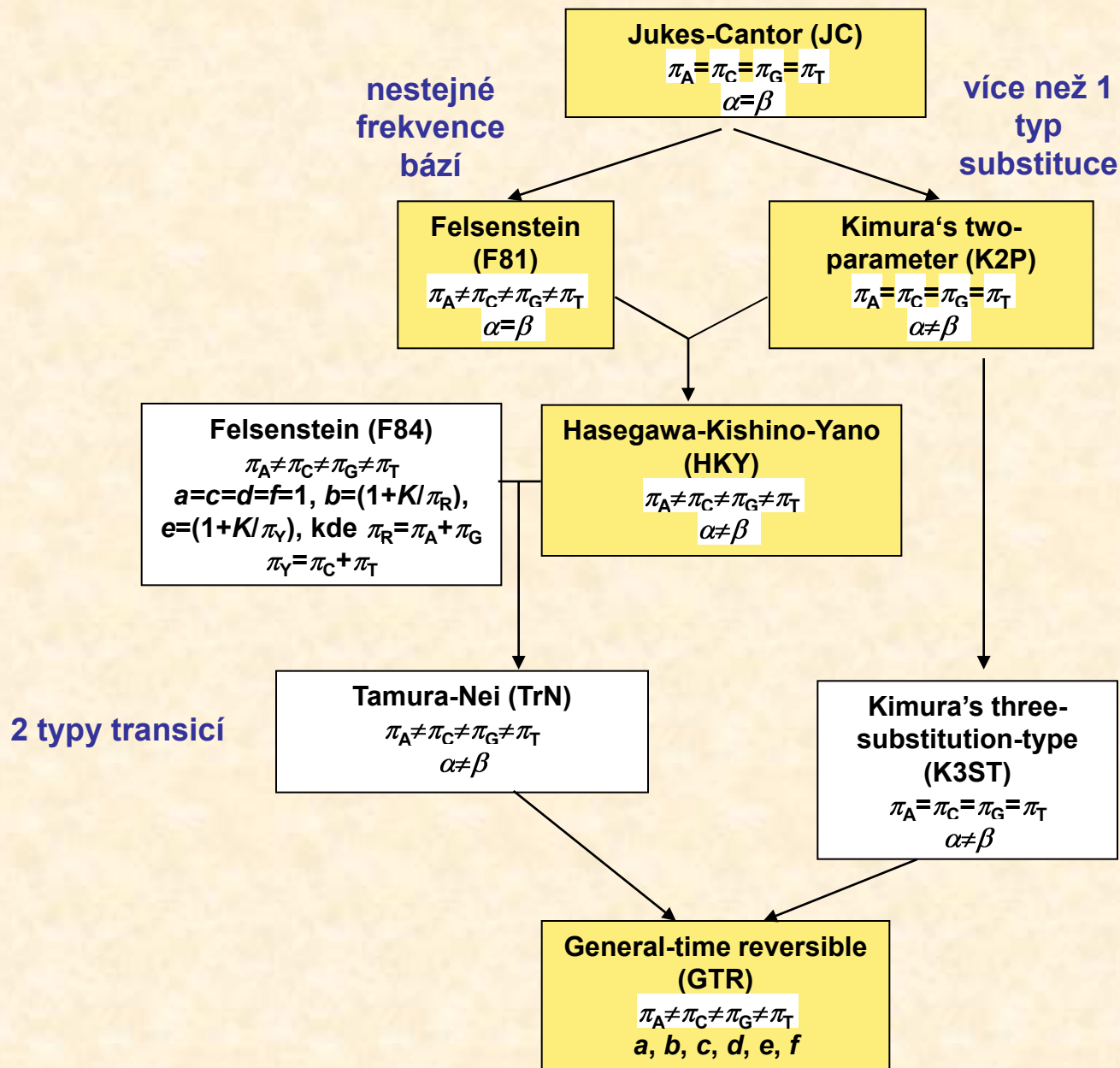
různé frekvence bází
transice $\neq$ transverze

$$Q = \begin{pmatrix} - & \pi_C \beta & \pi_G \alpha & \pi_T \beta \\ \pi_A \beta & - & \pi_G \beta & \pi_T \alpha \\ \pi_A \alpha & \pi_C \beta & - & \pi_T \beta \\ \pi_A \beta & \pi_C \alpha & \pi_G \beta & - \end{pmatrix}$$

General time-reversible (GTR, REV):

různé frekvence bází
různé frekvence všech substitucí

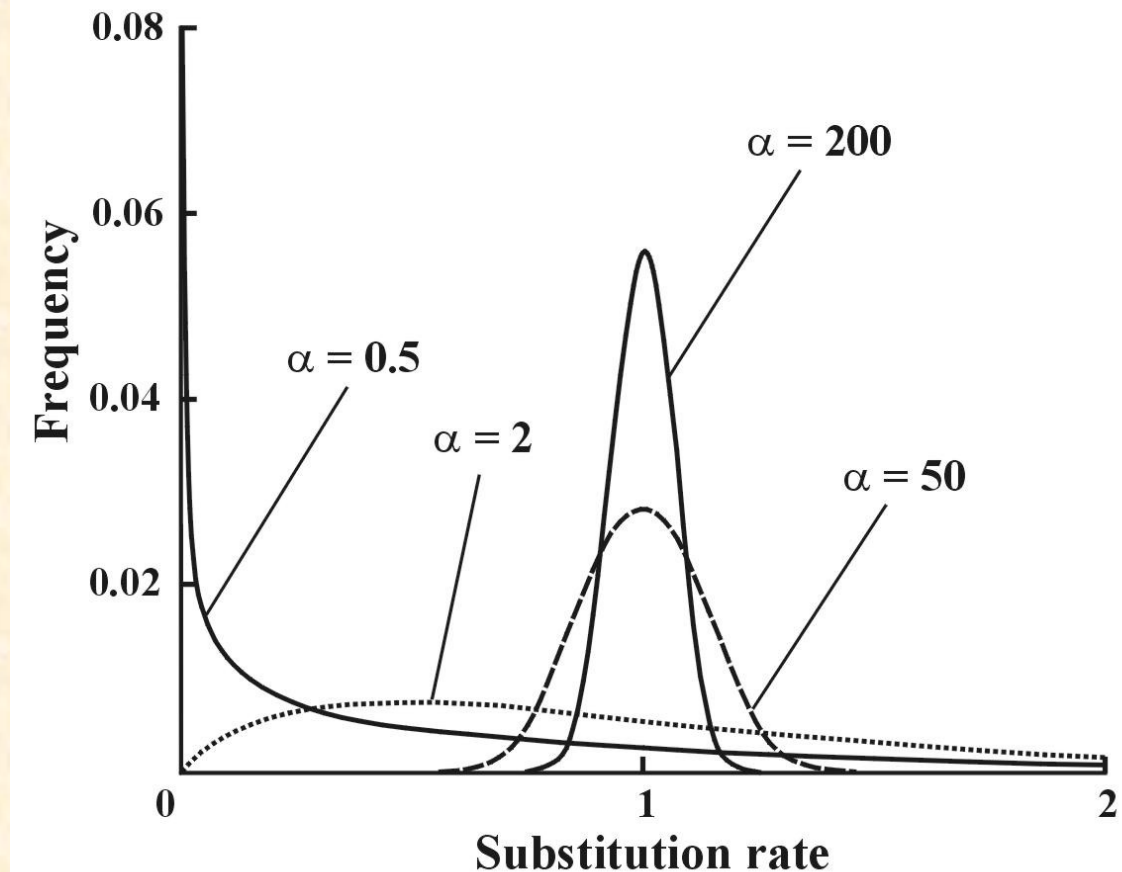

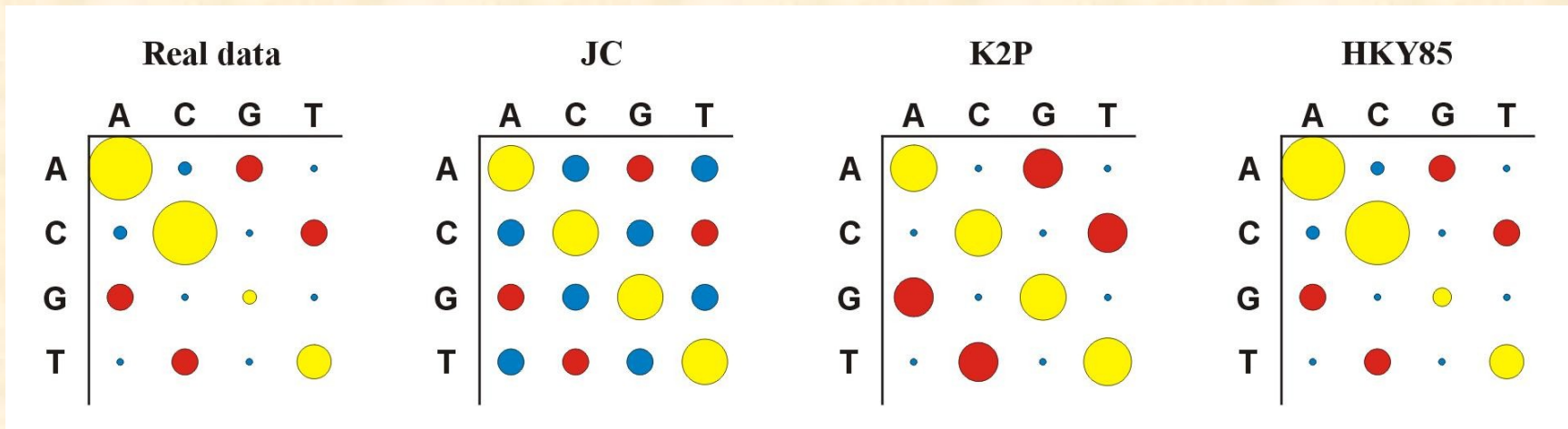
Heterogenita substitučních rychlostí v různých částech sekvence

Gama (Γ) rozdělení:

- parametr tvaru α
- diskrétní gama model
- invariantní pozice
→ GTR+ Γ +I

Porovnání modelů

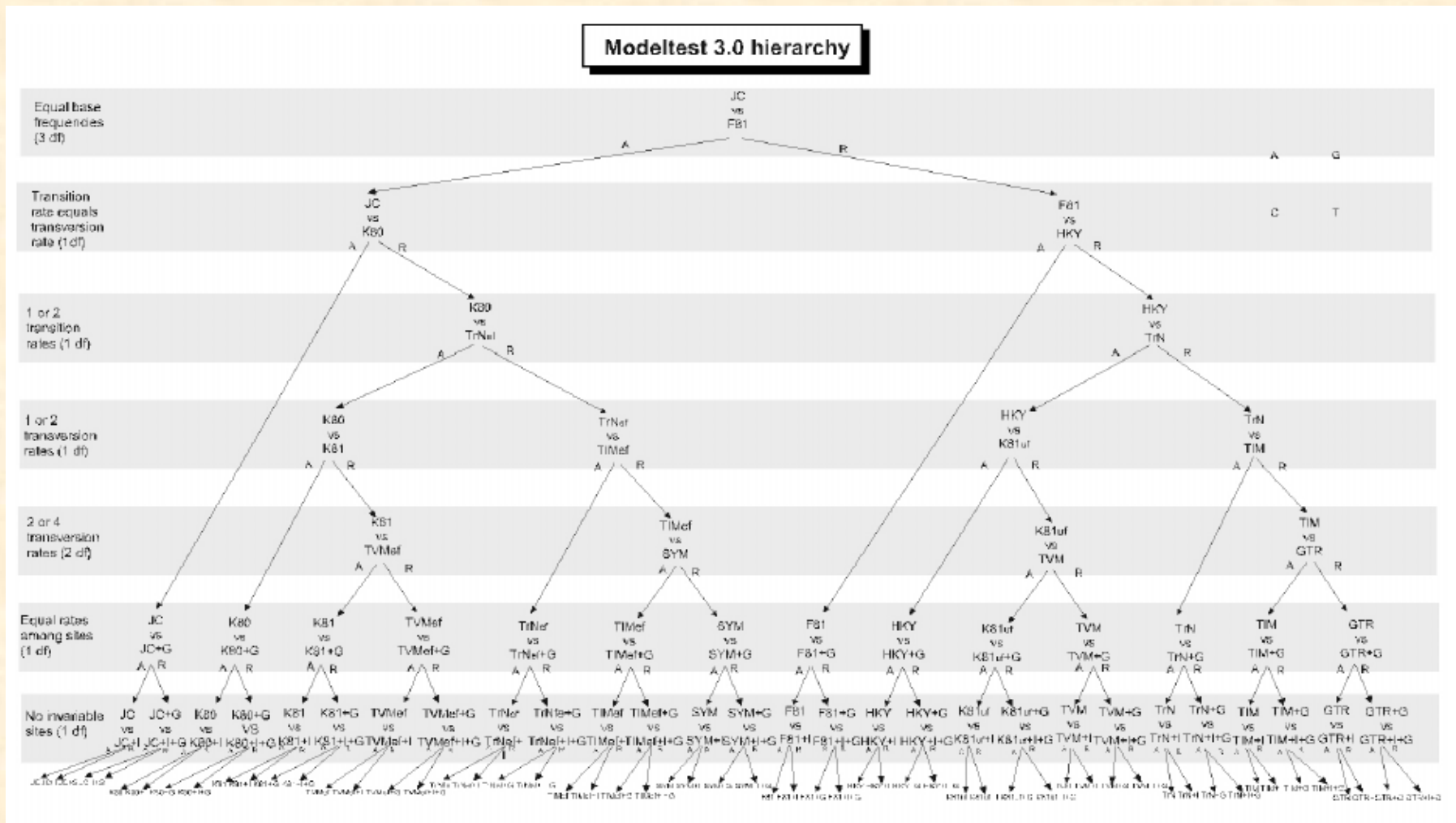

Který model vybrat?

- Likelihood ratio test (LRT):** nested models
 $LR = 2(\ln L_2 - \ln L_1)$
 Chi-square, $p_2 - p_1$ d.f.
- Akaike information criterion (AIC):** nonnested models
 $AIC = -2\ln L + 2p$, where p = number of free parameters
 better model → smaller AIC
- Bayesian information criterion (BIC):** nonnested models
 $BIC = -2\ln L + p \ln N$, where N = sample size

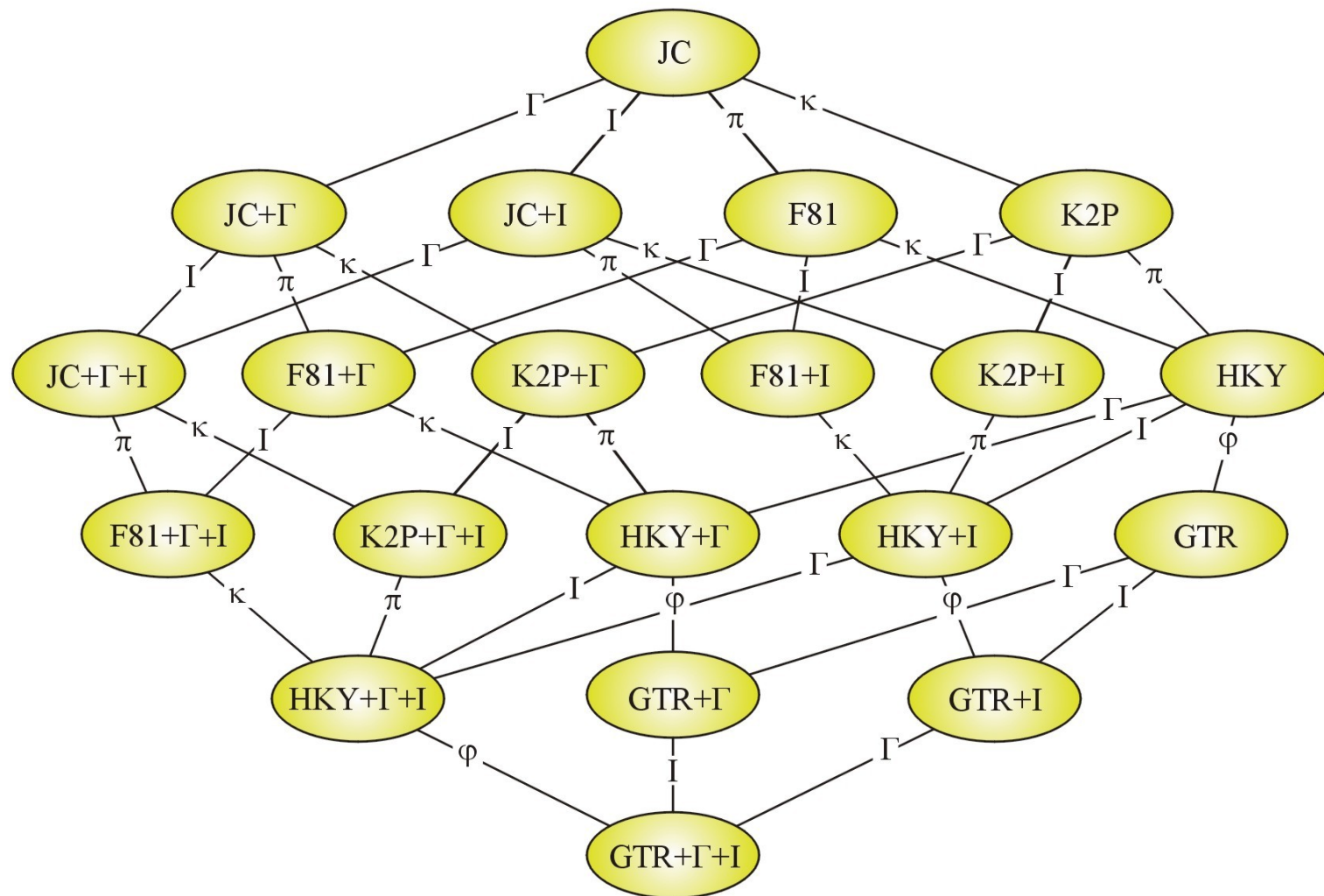
Porovnání modelů

hierarchický LRT – ModelTest (Crandall and Posada)

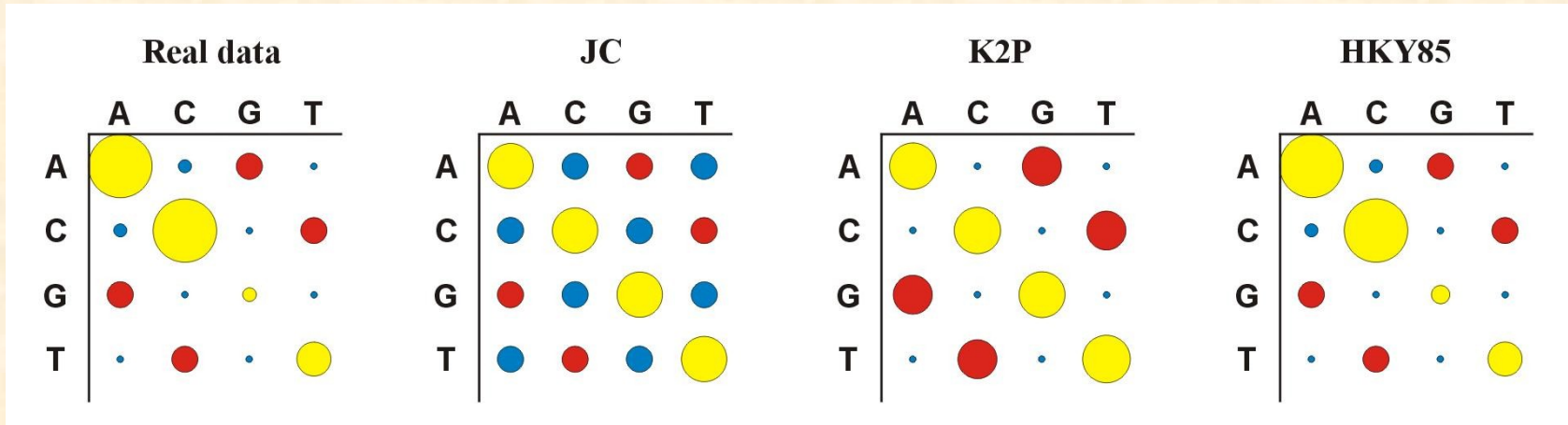

Porovnání modelů

dynamický LRT

Porovnání modelů

- Více parametrů $\Rightarrow$ více realismu, ale ...
- ... také více neurčitosti, protože jsou odhadovány ze stejného množství dat

Distance

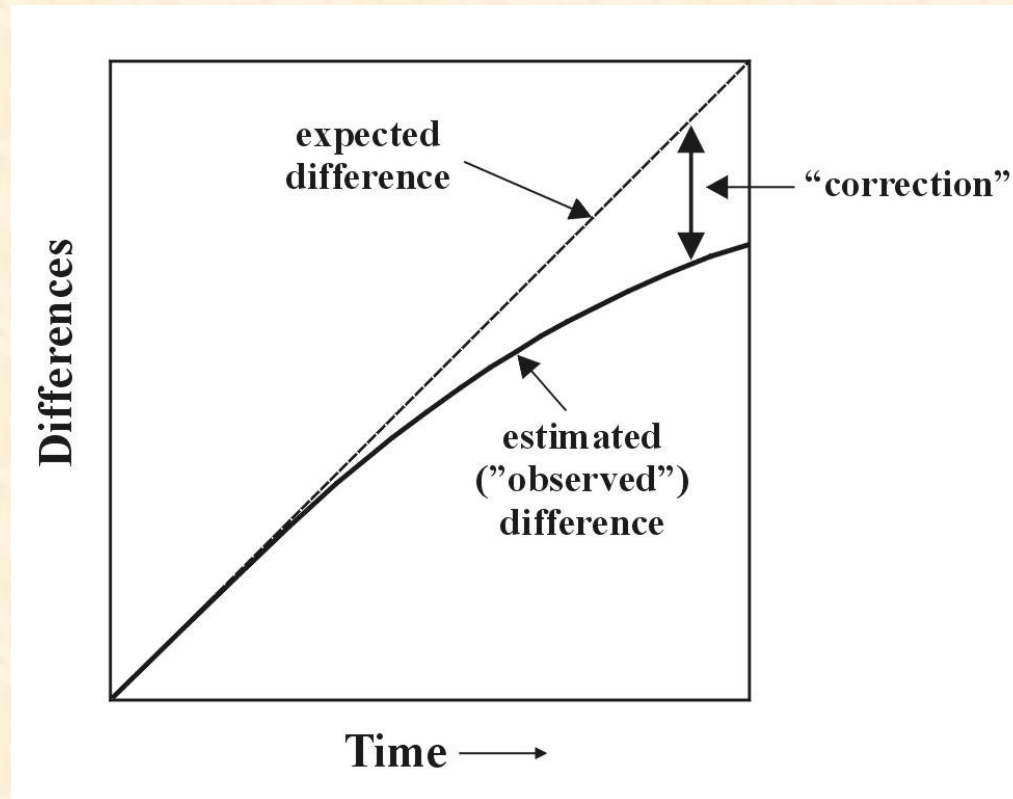
- počítány pro každý pár taxonů, z matice distancí (nebo podobností) konstruován strom
- distanční metody založeny na předpokladu, že pokud bychom znali skutečné distance mezi všemi studovanými taxony, mohli bychom velmi jednoduše rekonstruovat správnou fylogenii
- výhoda: velmi rychlé a jednoduché (lze i na kalkulačce)

Distance

1   10   20   30
 sekvence 1: ACCCGTTAAGCTTAACGTACTTGGATCGAT
 sekvence 2: ACCCGTTAGGCTTAATGTACGTGGATCGAT

p-distance: $p = k/n = 3/30 = 0.10$

problém
saturace:

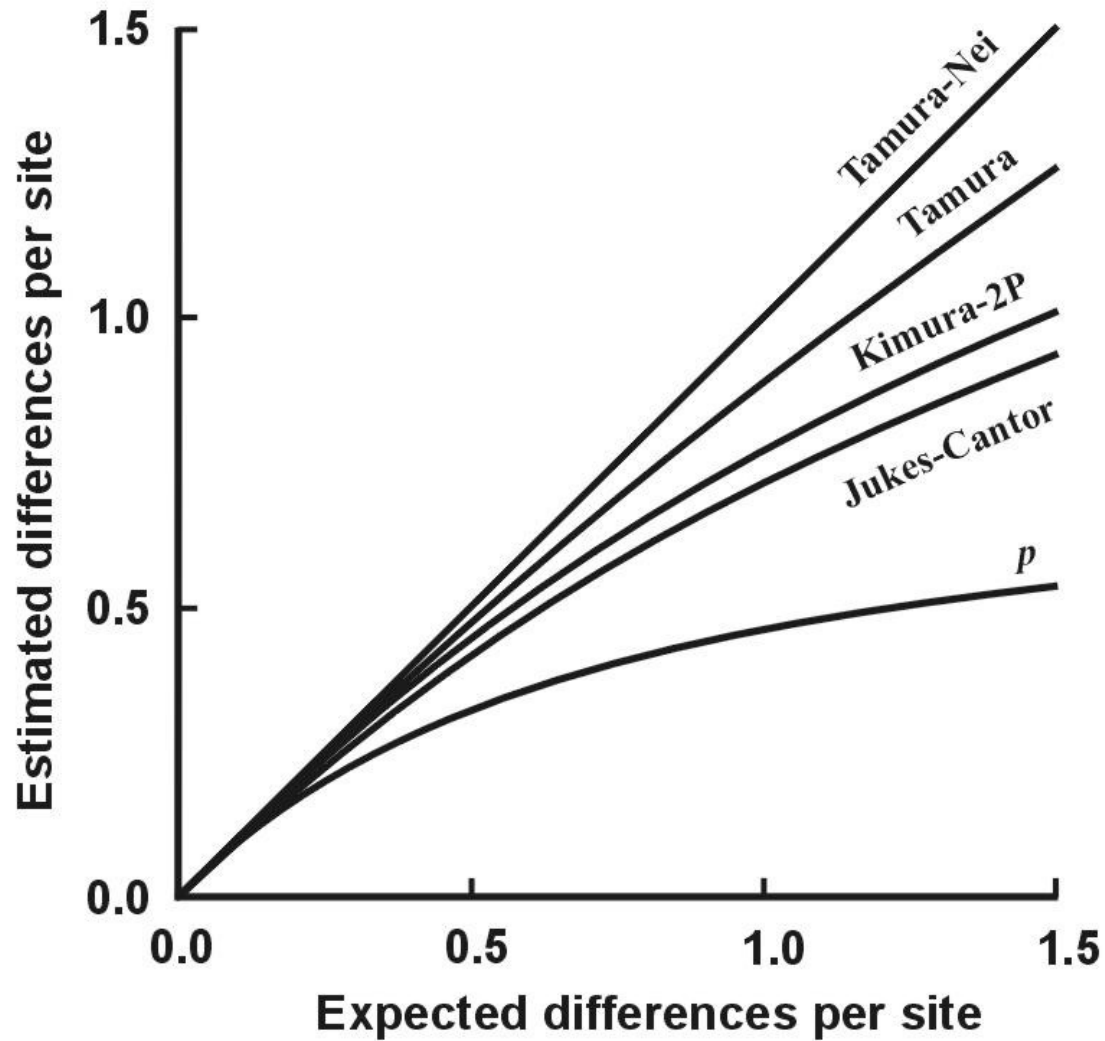

Distance pro některé modely:

JC	$d_{xy} = -\frac{3}{4} \ln \left(1 - \frac{4}{3} D \right)$	$D = 1 - (a + f + k + p)$
F81	$d_{xy} = -B \ln \left(1 - \frac{D}{B} \right)$	$D = \text{jako JC}$ $B = 1 - (\pi_A^2 + \pi_C^2 + \pi_G^2 + \pi_T^2)$
K2P	$d_{xy} = \frac{1}{2} \ln \left(\frac{1}{1 - 2P - Q} \right) + \frac{1}{4} \ln \left(\frac{1}{1 - 2Q} \right)$	rozdíly typu transicí: $P = c + h + i + n$ rozdíly typu transverzí: $Q = b + d + e + g + j + l + m + o$
F84	$d_{xy} = -2A \ln \left(1 - \frac{P}{2A} - \frac{(A - B)Q}{2AC} \right) +$ $2(A - B - C) \ln \left(1 - \frac{Q}{2C} \right)$	$\pi_Y = \pi_C + \pi_T, \pi_R = \pi_A + \pi_G,$ $A = \pi_C \pi_T / \pi_Y + \pi_A \pi_G / \pi_R,$ $B = \pi_C \pi_T + \pi_A \pi_G,$ $C = \pi_R \pi_Y, P \text{ a } Q \text{ jako K2P}$
GTR	$d_{xy} = -\text{stopa} \prod \ln \left(\prod^{-1} \mathbf{F}_{xy} \right)$	$\Pi = \text{diagonální matice průměrných}$ četností bází v sekvencích X a Y

Distance pro některé modely:

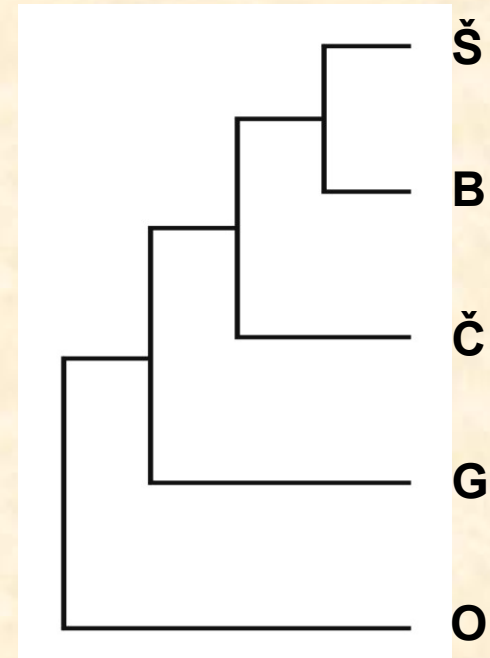

Shluková analýza - UPGMA

	šimp.	bonobo	gorila	člověk	orang.
šimpanz (Š)	--				
bonobo (B)	0,0118	--			
gorila (G)	0,0427	0,0416	--		
člověk (Č)	0,0382	0,0327	0,0371	--	
orangutan (O)	0,0953	0,0916	0,0965	0,0928	--

1. Najdi min $d(ij)$
2. Vypočítej novou matici
 $d(\check{S}B-k) = [d(B-k) + d(\check{S}-k)]/2$
3. Opakuj 1 a 2.

	ŠB	gorila	člověk	orang.
ŠB	--			
gorila (G)	0,0422	--		
člověk (Č)	0,0355	0,0371	--	
orangutan (O)	0,0935	0,0965	0,0928	--

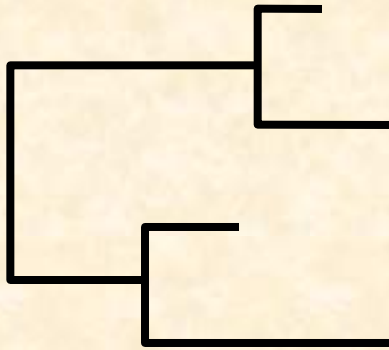
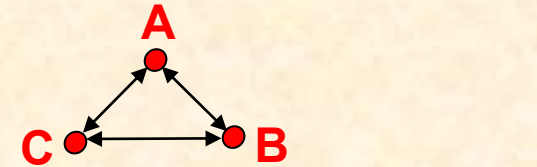
- UPGMA: $d[(B\check{S}\check{C})G] = \{d(BG) + d(\check{S}G) + d(\check{C}G)\}/3$
- WPGMA: $d[(B\check{S}\check{C})G] = \{d[(B\check{S})G] + d(\check{C}G)\}/2$
- single-linkage
- complete-linkage

UPGMA a konzistence

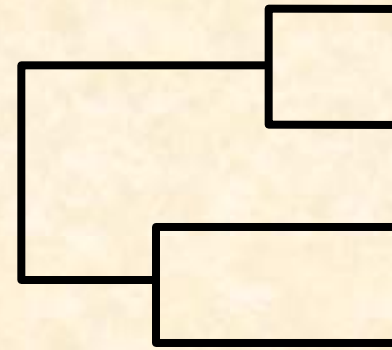
aditivní distance: $d_{AB} + d_{CD} \leq \max(d_{AC} + d_{BD}, d_{AD} + d_{BC})$

- tj. vzdálenost mezi 2 taxony je rovna součtu větví, které je spojují

ultrametrické distance: $d_{AC} \leq \max(d_{AB}, d_{BC})$

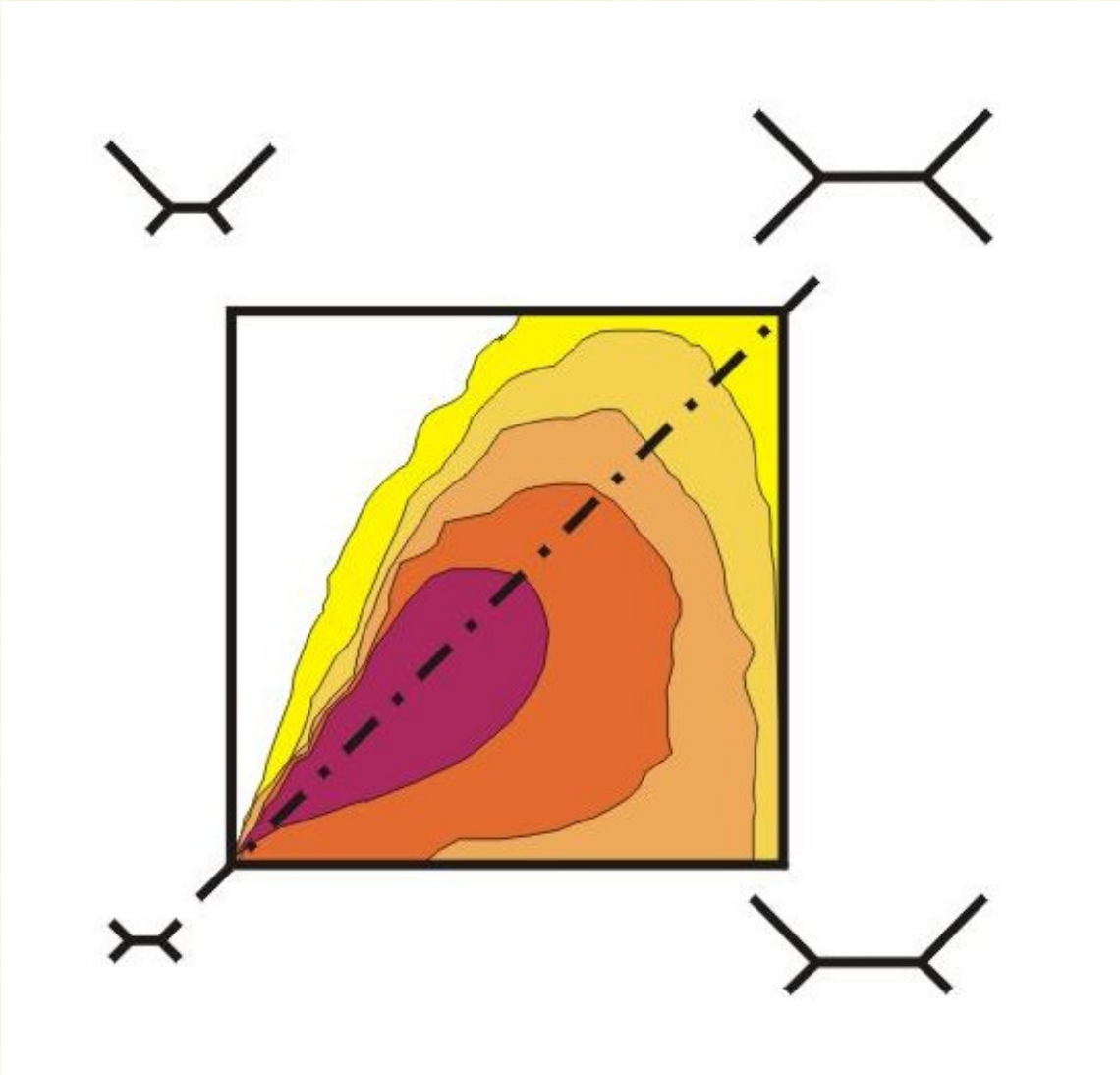

aditivní strom

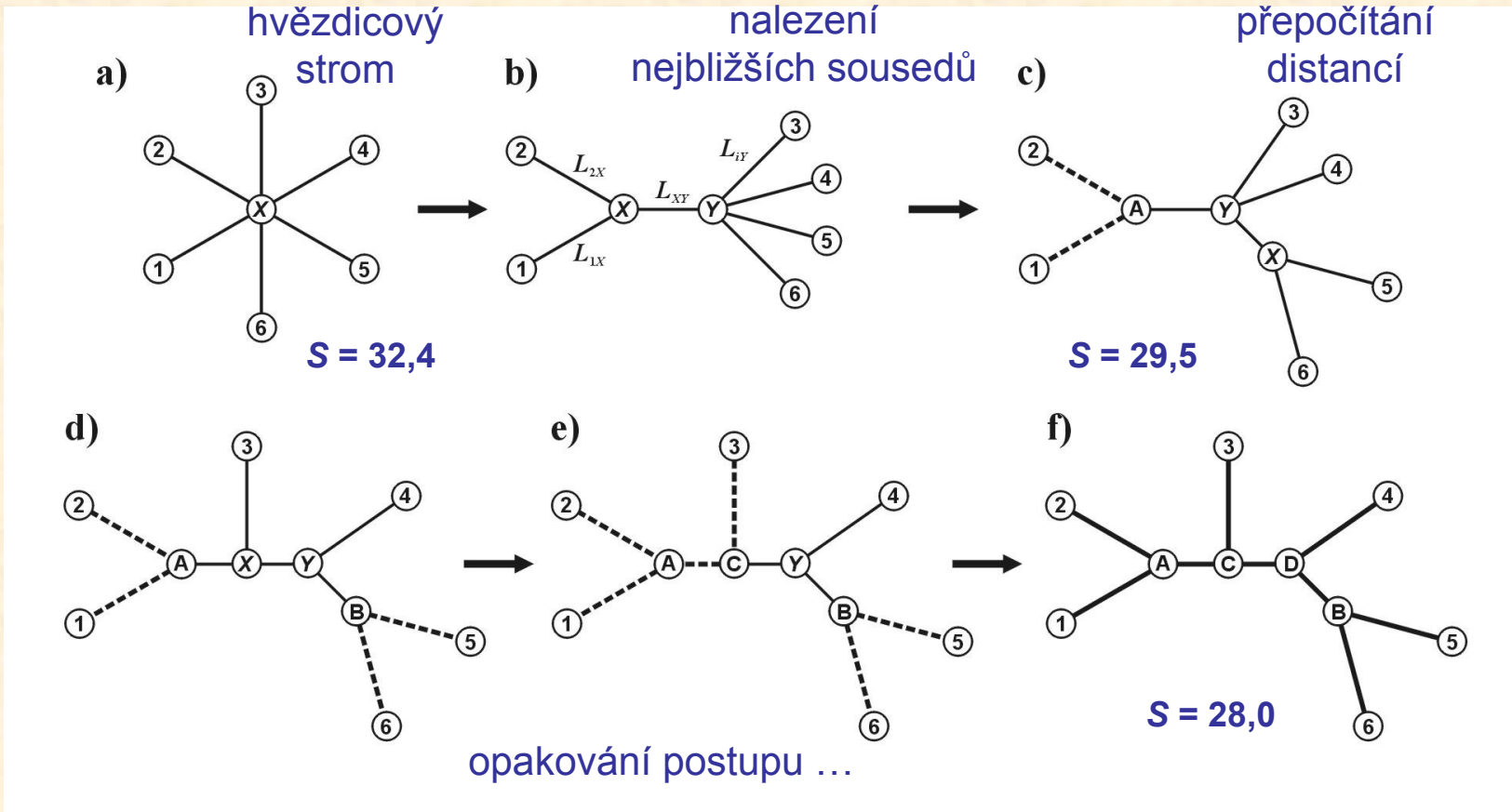
ultrametrický strom

UPGMA a konzistence

Spojení sousedů (neighbor-joining, NJ)

- Algoritmická metoda
- Princip minimální evoluce → minimalizuje součet délek větví S
- Každý pár uzlů adjustován na základě divergence od ostatních
- Konstrukce jediného aditivního stromu

Nevýhody distančních dat:

1. ztráta části informace během transformace
2. jakmile data transformována na distance, nelze se vrátit zpět (odlišné sekvence mohou dát stejné distance)
3. nelze sledovat evoluci na různých částech sekvence
4. obtížná biologická interpretace délek větví
5. nelze kombinovat různé distanční matice